

ЗБІРНИК

**КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ**

Випуск 8

Київ – 2015

Никоненко Л.В.

МЕДІАПРАКТИКИ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

Анотація. В статті операціоналізовано конструкт „медіапрактика” як стереотипізована активність, метою якої є опанування особистістю масивів інформації, що відображають об’єктивну і суб’єктивну реальність в соціумі. Виділені критерії медіапрактик: 1) впорядкованість та стереотипізованість сукупності навичок взаємодії у медіапросторі; 2) загальноприйнятність для спільнот, які їх застосовують; 3) цілеорієнтована суб’єктна активність в медіапросторі. Медіапрактики виділено як чинник становлення політико-правової свідомості студентської молоді. Серед найбільш поширених медіапрактик активного типу виділено: відеозвернення; групи координації; стьобінг; поширення соціально-значимої інформації; ведення експертних блогів; атаки на віртуальне враження опонентів. Завдяки узгодженому застосуванню медіапрактик активного типу групи та спільноти від віртуальної взаємодії переходять в площину реальних політико-правових дій і змінюють середовище життєдіяльності.

Ключові слова: медіапрактики; критерії та класифікація медіапрактик; політико-правова свідомість студентської молоді; чинники становлення політико-правової свідомості.

Соціальна та наукова актуальність.

Інформатизація сучасного суспільства породжує нові форми спілкування та взаємодії суб’єктів політико-правового процесу. Рух від віртуальності до реальних дій та навпаки став буденністю, яка в значній мірі зумовлює політико-правову реальність окремих спільнот, регіонів і врешті-решт всієї країни.

Значна роль медіа в становленні політико-правової свідомості молоді зумовлена специфікою сучасного

інформаційного простору, якому притаманне різноманіття медійних ресурсів. Вони спрямовані на висвітлення життєдіяльності суспільства, що майже виключає приховування соціально-значимої інформації. Становлення політико-правової свідомості (далі ППС) студентської спільноти представляє інтерес як яскравий приклад прояву інформаційної нерівності в суспільстві. В силу специфіки навчання в сучасному ВНЗ студенти є одними з найбільш кваліфікованих користувачів персональними комп'ютерами та іншими гаджетами, які надають можливість оперативного доступу до інформаційного контенту. Часто реальним навчальним закладам, факультетам або групам відповідають віртуальні спільноти, які виступають багатофункціональним осередком студентського самоврядування. Тому не дивно, що роль медіа для становлення ППС студентської молоді невинно зростає, про що свідчать сучасні дослідження (Т.М. Білоус, С.В. Куріна). Припускаємо, що і стратегії взаємодії в медіапросторі, які застосовує студентська молодь, будуть відрізнятися більшим різноманіттям, порівняно з іншими спільнотами.

У той же час, дотепер у повній мірі не проаналізовані стратегії і практики медіакористувачів, завдяки яким відбувається оперування значними масивами інформації політико-правового змісту. Тому операціоналізація конструкту „медіапрактика”, дослідження особливостей медіапрактик студентства, як соціально активної спільноти, є актуальною.

Виходячи із сказаного вище, поставлено **мету**: обґрунтувати аналіз медіапрактик як чинника становлення політико-правової свідомості студентської молоді. Відповідно до мети визначені **завдання**:
1) операціоналізувати конструкт „медіапрактика”;

2) визначити роль медіапрактик як чинника становлення політико-правової свідомості студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, визначимося з основними дефініціями дослідження. ППС будемо трактувати як „сферу суспільної чи індивідуальної свідомості, що включає знання права та розуміння політики, ставлення до права та політики, правової та політичної діяльності, ставлення до суспільно-правових інститутів” [4]. Ми погоджуємося з прихильниками динамічного підходу становлення ППС, що досліджують безперервний процес інтеракцій „суб’єкт-соціальне оточення-суспільство-держава”, які відбуваються завдяки динамічній системі саморегуляції особистості (В.М. Духневич, О.М. Васильченко, О.Ю. Осадько, Ю.І. Черкасенко та інші).

На думку вчених, наслідком становлення ППС є формування громадянської позиції (М.Й. Боришевський, С.І. Позняк, В.М. Духневич); усвідомлене опанування навичками політичної участі (Л.О. Кияшко, А.О. Краснякова), що врешті-решт можна трактувати як політико-правову соціалізацію молоді (І.В. Жадан, О.М. Скнар).

Попередній аналіз дозволяє виділити наступні групи соціально-психологічних чинників становлення ППС [5]:

- життєвий досвід особистості (у тому числі і соціально-економічні умови життєдіяльності) (Н.Д. Володарська, І.М. Гусєв, М.А. Дроздова, О.І. Пенькова, Т.М. Титаренко, Т.М. Яблонська та ін.);
- міжособові комунікації, які розширюють індивідуальний досвід до сумісного досвіду груп або спільнот, в які входить особистість (В.О. Васютинський, О.Б. Кафарська та ін.);

- суспільні інститути (церква, навчальні заклади, партії, громадські об'єднання тощо), які цілеспрямовано тиражують досвід різних соціальних груп (у тому числі і у вигляді пропаганди або ідеологій) (Ю. Калиновський, Д.О. Кобрисенко, Г.О. Мозолева, Л.О. Кияшко, Т.М. Федоренко та ін.);
- медіа, які надають можливість узнати про досвід інших соціальних груп, спільнот та прошарків, з якими відсутні контакти у житті особистості (І.М. Білоус, О.Д. Бойко, А.Н. Мартиненко, Г.В. Мироненко, І.Н. Панарін, І.Г. Шестакова, А.М. Хасанов та ін.).

В світлі подій, що відбувалися під час Революції Гідності (2013-2014 р.) особливої значущості набула остання група чинників. Масоване використання медіа, як сучасної та потужної зброї, мішенню якої є, в першу чергу, свідомість громадян, уможливило як гібридну війну, так і гібридний спротив агресії. Суттєво змінюються характер, зміст та форми комунікацій в політико-правовій сфері завдяки: розширенню функцій медіа в суспільстві; поширеності інтернет-комунікацій та сучасних технологій у всіх галузях життя; цілеспрямованій пропаганді, яка часто набуває рис інформаційних війн та стає передумовою гібридних війн; зростанню медіакомпетентності споживачів; інформаційному перенасиченню; неможливості повністю контролювати та рецензувати інформаційний простір; поширенню використання медіа різних типів в навчальному процесі, що зумовлює стрімку віртуалізацію багатьох видів навчальної діяльності, студентського побуту та дозвілля.

Слід зазначити, що стратегії медійних впливів ґрунтуються на чисельних наукових дослідженнях (А.М. Хасанов, С. Кара-Мурза, О.М. Плющ, В.О. Татенко та ін.). Були спроби обґрунтувати стратегії протидії

інформаційним маніпуляціям. Однак, суб'єктна активність медіакористувачів, спрямована на оперування масивами інформації політико-правового змісту, яка надходить з медіа-джерел різного типу, дотепер детально не проаналізована. Термін «медіапрактики» є загальноживаним, однак в соціальній психології не операціоналізований. Так само не визначена роль медіапрактик як чинника становлення ППС. Тому виникає потреба аналізу підходів до визначення понять, які мають спільні смислові канотації („практики”, «соціальні практики», «політичні практики») та виокремлення тих, які можливі виключно завдяки використанню медіа різних типів.

Вперше термін «практика» ввів К. Маркс, яку визначав як специфічно людську, свідому, доцільну, чуттєво-предметну діяльність: «Практика – це матеріальна діяльність, від якої залежить інші діяльності: розумова, політична, релігійна тощо...» [9]. Теоретичний конструкт «практика» активно розвивали в рамках соціології П. Бурд'є, Н. Каваліско, В.В. Волков та ін. Подальше виокремлення «соціальних практик», «політичних практик», «комунікативних практик» а тепер і „медіаприктик” відбувається через необхідність досліджувати структуровані процеси соціальної взаємодії в певних галузях життєдіяльності особистості, що надає можливість вивчати особливості обраних сегментів соціального життя.

Дослідження соціальних, комунікативних практик розкрито в роботах соціальних психологів (Н.А. Іванова, О.М. Кочубейник, В.В. Орлова, Т.М. Титаренко, К.О. Черемних, Н.А. Шматко та ін.). Визначено, що для набуття статусу «практики» діяльність має набути повторюваності та прийнятності для великої частини суспільства: «Ці діяння мають бути не тільки випадковим

реагуванням на зовнішні зміни, а й певною мірою усвідомлюваними, цілеспрямованими змінами власного життя» [16]. В.В. Орлова вважає, що впорядкованість сукупності навичок доцільної діяльності, які сприяють задовільному функціонуванню в соціумі закріплюють діяльність в статусі практики [12]. Н.А. Шматко зауважує, що практика є взаємодією суб'єкта із соціальним світом і не зводиться ні до цілеспрямованого переутворення світу, ні до суб'єктивного досвіду пізнання світу: «Практика – це зміна соціального світу, що впроваджується агентом змін» [17]. О.М. Кочубейник використовує термін „інтернет-практика” для позначення індивідуальної та спільнотної активності, які реалізуються при створенні віртуальних світів [7].

Роль політичних практик в побудові картини політичного світу молоді розглядають С.Г. Айвазова, Д.А. Будко, А.А. Матвеев, О.М. Скнар та ін. В контексті становлення ППС аналіз підходів до визначення політичних практик набуває особливої значущості, тому розглянемо їх більш детально.

Про діяльнісну природу політичних практик, метою яких є перетворення формальних суспільних інститутів для створення бажаних умов буття і розвитку пише А.А. Матвеев [9]. Д.А. Будко визначає політичні практики як „відтворення законів, стереотипів, правил, які визначають існування певних політичних інститутів, так і взаємодію з іншими інститутами влади. Вони можуть бути як законодавчо закріпленими, так і неофіційними [1]. Політичні практики можуть бути визначені як „стереотипи правил взаємодії суб'єктів політики, що постійно встановлюються, відтворюються і підтримуються засобами соціокультурних регуляторів, цінностей, політичних орієнтацій та настанов діяльності, а не формально правових норм” [13]. Метою політичних практик, на думку

М.А. Підхомутнікової, є збільшення ресурсів влади у того суб'єкта політики, який ці практики застосовує. Також вважаємо доречним використання типологізації політичної участі, запропонованої Л.О. Кияшко. Автор виділяє 16 стилів політичної участі, які формуються завдяки опануванню, застосуванню та стереотипізації особистістю певних практик в політико-правовій сфері задля оптимізації політико-правового середовища [6].

О.М. Скнар розглядає політичні практики як чинник структурування політичної картини світу особистості. Політичні практики визначено як „усталені, узвичаєні в суспільстві способи взаємодії, що передбачають певний набір правил, конвенцій поведінки суб'єктів, застосовуваних з метою реалізації власних цілей та інтересів. Вони передаються та формуються в процесі політичної соціалізації завдяки інтеракціям між суб'єктами соціальної взаємодії та відтворюються ними”. Автор класифікує різновиди політичних практик наступним чином: а) за характером та насиченістю застосування; б) за суб'єктністю (вертикальні-горизонтальні; формальні-неформальні; явні-латентні; політичні практики професійних політичних виробників – політичні практики різних суб'єктів політики – політичні практики споживачів, конфліктні-компромісні; авторитарні-демократичні) [15].

Медіа надають простір для реалізації політико-правової взаємодії в он-лайн-просторі, про що свідчать події під час Революції Гідності (2013-2014 р.), коли значна частина акції протесту координувалася завдяки різноманітним медіаресурсам (тематичні інтернет-сайти, соціальні мережі тощо). Самі ж медіапрактики ми трактуємо як одну з можливих форм політичної участі колективного або індивідуального суб'єкта в політико-правових процесах соціуму. Це може бути як передумовою становлення ППС, так і результатом [14]. Використання

медіа зумовлює особливості комунікаційних процесів, які потребують ретельного вивчення, що дозволить в подальшому прогнозувати їх вплив на становлення ППС студентів.

Узагальнення мультидисциплінарних підходів до визначення „практик” дозволяє констатувати діяльнісний, повторюваний характер взаємодії в політико-правовій сфері, метою якої в є оптимізація умов життєдіяльності суб’єктів політико-правового процесу та досягнення ними своїх цілей. За своїм характером практики можуть мати різний ступень усвідомленості.

Отже, медіапратикою є стереотипізована та впорядкована активність, метою якої є опанування масивами медіаконтенту, який несе інформацію про події, соціальні явища і процеси в соціумі через включенність суб’єкта у взаємодію з інформаційними ресурсами, користування медіапродуктами завдяки використанню медіазасобів.

Вважаємо, що критеріями, що визначають медіа практики, є: 1) впорядкованість та стереотипізованість сукупності навичок взаємодії з медіапростором; 2) загальноприйнятність для спільнот, які їх застосовують; 3) цілеорієнтована суб’єктна активність в медіапросторі.

Класифікація медіапрактик, як обов’язковий етап операціоналізації наукового конструкту, через відсутність попередніх емпіричних досліджень потребує на першому етапі використання підходів, застосованих до подібних конструктів (в нашому випадку – соціальних і політичних практик). Подальше уточнення буде можливим після проведення циклу емпіричних досліджень. Аналіз наукових джерел дозволяє, класифікувати медіапрактики за наступними критеріями:

1) *за суб’єктністю* (індивідуальні, групові; практики спільнот);

2) за динамікою розгортання у часовому вимірі (короткотривалі, довготривалі; медіапрактики як стиль життя тощо);

3) за якістю впливу на особистість та соціальне середовище: (конструктивні/деструктивні медіапрактики) [3];

4) за функціональністю (поліфункціональні, монофункціональні);

5) медіапрактики як *гра, навчання, діяльність, творчість* [13];

6) *заступенем активності*: активна, реактивна, пасивна [2]. Під найвищим ступенем активності ми маємо на увазі створення суб'єктом медіапродукції з подальшим її розміщенням, просуванням в інформаційному просторі. Для реактивної активності притаманне реагування на медіапродукцію, створену іншими (коментування, перепост, обговорення, спростування тощо). Для пасивного рівня активності притаманне одноосібне споживання (читання, перегляд, прослуховування).

Розмаїття підходів до класифікації надає дослідникам можливість вибору, який буде зумовлений предметом дослідження. Припускаємо, що вплив медіапрактик на ППС студентської молоді: 1) поширеності використання певних видів медіа окремими студентськими спільнотами та її представниками; 2) психологічних особливостей та індивідуальних потреб користувачів медіа; 3) особливостей оперування інформацією, отриманою внаслідок взаємодії з медіа (споживання / реакція на медіапродукт / створення медіапродукту); 4) соціально-психологічних особливостей студентської спільноти та специфічних завдань, притаманних студентському вікові тощо.

Дотепер ми розглядали медіа, як цілісну сукупність. Проте дослідники виділяють чотири типи: мас-медіа,

директ-медіа, медіа-носії, соціальні медіа. Практики пов'язані з різними ресурсами можуть суттєво різнитися, адже використання певного типу зумовлює особливості комунікаційних процесів, переваги та обмеження застосування медіапрактик (Дивись Табл. 1).

Використання медіа, он-лайн-технологій активізує розвиток іноваційних форм політико-правової активності та взаємодії громадянського суспільства, влади, політичних інститутів. Медіапростір стає не просто інструментом, а середовищем апробації та застосування новітніх соціально-політичних практик. Специфіка ж медіапрактик студентської спільноти, їх соціально-психологічні особливості, зміст, структура не повністю визначені та потребують більш ретельного аналізу.

Таблиця 1.

Типи медіа та особливості медіапрактик з їх застосуванням

Тип медіа	Приклади медіа	Можливі стратегії взаємодії із медіа	Особливості
<i>Масс-медіа:</i> (засоби масової інформації)	<ul style="list-style-type: none"> • Телебачення • Радіо • Періодична преса (газети, журнали) • Кабельні телевізійні мережі 	<ul style="list-style-type: none"> • Створення медіапродукту; • споживання (читання, перегляд, прослуховування тощо); • реакція на медіапродукт (рецензування; коментування, спростування, поширення інформації про медіапродукт медіаджерело тощо). 	<p>Високий рівень професіоналізму виробників медіаконтенту. Можлива наявність мети сформуванню певну громадську думку, що допускає необ'єктивну подачу інформації завдяки маніпулюванню фактами. Переважна відсутність безпосереднього миттєвого</p>

			зворотнього зв'язку між медіа та користувачем (за виключенням прямих ефірів, участі в студійних зйомках тощо).
Директ-медіа (комунікаційні системи передачі інформації)	<ul style="list-style-type: none"> • Інтернет • Телефон • Пошта 	<ul style="list-style-type: none"> • Передавання, поширення інформації; • отримання інформації тощо. 	Даний тип медіа передбачає взаємодію, в якій інформаційне наповнення залежить виключно від користувачів. Директ-медіа відіграють роль технічного засобу та каналу передачі інформації іншому користувачу. Комунікації можуть бути односторонніми, діалогічними, полілогічними.
Медіа-носії (певні носії інформації)	<ul style="list-style-type: none"> • Записи на аудіо та відео-носіях • Відео-, аудіо-мультимедіа презентації • Кінопродукція • Графічна друкована продукція (плакати, комікси тощо). 	<ul style="list-style-type: none"> • Створення медіапродукту; • споживання медіапродукту; • зберігання, обмін, поширення, продаж медіаконтенту тощо. 	Медіа-носії дозволяють зберігати різноманітну інформацію, передавати її іншим суб'єктам комунікації. Користувач медіа-носія відіграє роль володаря інформаційного контенту, який на власний розсуд може користуватися

			ним, обмінюватися, поширювати або видаляти певні масиви інформації
Соціальні медіа (засоби комунікації груп, спільнот між собою)	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальні мережі • Персональні сайти • Самовидавнича періодична преса тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> • Створення медіапродукту; • Споживання (читання, перегляд тощо); • реакція на медіапродукт (рецензування; поширення інформації про медіапродукт, коментування тощо). 	Для соціальних мереж характерні високий рівень інтерактивності; рівність користувачів; більш низький рівень цензури (порівняно із ЗМК); можливість створювати, рекламувати та поширювати результати власної медіаторчості без залучення значного фінансового ресурсу тощо.

Окремі аспекти взаємодії в інформаційному просторі стали предметом наукового дослідження: у роботах Л.А. Найдьонові описані стратегії спілкування у віртуальному просторі, що носять деструктивний характер (кібербулінг, тролінг) [10]. Їх широко використовують у тому числі і при обговоренні політико-правових тем. Вірусний маркетинг в інтернет-комунікаціях описано М.І. Шульгою [16]. Використання медіа в освіті, медицині та інших сферах життєдіяльності людини були в зоні уваги Г.В. Міхальнової [9]. Інтернет-практики, які реалізують певні соціальні спільноти при створенні віртуальних світів описувала О.М. Кочубейник [6]. Конструктивні та деструктивні соціально-політичні практики в онлайн-

просторі сучасної РФ проаналізовано в роботах А.А. Гнедаш, Н.А. Рябченко [18].

Признаючи важливість пасивних та реактивних видів медіапрактик (їх буде оглянуто в подальших роботах), в даній роботі більш детально розглянемо активну творчу взаємодію з іншими суб'єктами медіапростору. Початковий моніторинг соціальних мереж та узагальнення напрацювань колег дозволили виокремити окремі стратегії он-лайн-користувачів, які задовільняють критеріям медіапрактик активного типу та завдяки політико-правовому змісту можуть ініціювати становлення ППС:

- *Створення віртуальних світів, ігор та наповнення їх змістом подібним до реального (якщо віртуальні події відображають або моделюють події в політико-правовій сфері, а персонажами виступають суб'єкти політики і права) [6]. Прикладом цієї категорії є гра „Хамське яєчко” (Україна), гра «Майдан», де учасники могли грати на боці „Беркуту” (РФ).*

- *Атаки на віртуальне враження опонентів (втручання в роботу сайтів суб'єктів політико-правового процесу завдяки ДДОС-атакам, вплив на аккаунти опонентів шляхом блокувань в соціальних мережах тощо). Яскравим прикладом цієї групової медіапрактики є епізод блокування урядових сайтів після закриття сайту ex.ua. В цю ж категорію підпадає цілеспрямоване блокування в соціальних мережах користувачів, які дотримуються певної політичної позиції. Блокування відбувається завдяки узгодженим, спільним діям віртуальних спільнот. Ще одним прикладом цієї медіапрактики може бути акція „Danke, Frau Ribbentrop!!”, яку здійснювали користувачі соціальних мереж українського сегменту після закликів Ангели Меркель провести федералізацію України. Метою акції був психологічний тиск з метою недопущення*

деструктивного (на думку користувачів) для України розвитку подій.

- *Групи координації.* Прикладом медіапрактик спільнот є стратегії, застосовані під час Революції Гідності та впродовж військової інтервенції на Сході України. Окремі спільноти використовували канали оперативного інтернет-зв'язку для організації самооборони для протидії заїджим „тітушкам”,. Або ж навпаки, віртуальні спільноти перешкоджали координації дій прихильників ДНР/ЛНР, які в свою чергу активно координувалися завдяки каналам оперативного зв'язку „ZELLO”. Мешканці ж окупованих регіонів України групи координації використовують для інформування про небезпечні ситуації (наприклад, бойові дії або завали на дорогах). В цю ж категорію, на наш погляд, можна віднести *волонтерство* в соціальних мережах. Зазначимо, що групи координації можуть бути використані як для самопомоги спільноти так і для надання допомоги тим спільнотам, які її потребують.

- *Поширення соціально-значимої інформації політико-правового змісту.* Задля переконання, висвітлення подій, пояснення позиції або політичної агітації використовуються як соціальні мережі, так і спеціалізовані ресурси (наприклад, сайт Durdom.org.ua). Узгоджена взаємодія віртуальних спільнот спрямована на вирішення політико-правових завдань (тиск на владу, організація військового захисту країни, боротьба з корупцією, протидія російській пропаганді в 2014-2015 рр. тощо). Діяльність групи „Дорожного контролю”, які фільмують факти корупції та правопорушень працівників ДАІ та поширюють їх через соціальні мережі також виглядає, як групова медіапрактика політико-правового змісту. Наслідками її застосування були звільнення окремих правопорушників в погонах, відкриття кримінальних справ. В Україні це явище стало досить

поширеним і було б просто неможливе без самоорганізованої взаємодії на рівні різних груп та спільнот.

- *Відеозвернення.* Яскравими прикладами, які ілюструють цей тип медіапрактик, є вірш А. Дмитрук „Нікогда ми не будем братьями!”, звернення Ю. Марушанської до світової спільноти на англійській мові. Слід зазначити, що на момент створення відеозвернень обидві авторки були студентками ВНЗ. Оприлюднення відео А. Дмитрук запустило не тільки дискусії в медіапросторі, а і творчу співпрацю у вигляді створення пісні, відеокліпів. Цікавим видаються спроби створити медіа-відповіді, які здійснювали опоненти. Тобто медіапродукт, розміщений в соціальних мережах запустив процес обговорення, взаємопереконань, співтворчості, спростувань тощо. Використання образів, апеляція до емоційно-чуттєвої сфери споживача, посилена відеорядом та музикою, виявилася настільки влучною, що продовження дискусії в зустрічається в медіапросторі до сих пір.

- Нівелювання інформаційних повідомлень ідеологічного противника завдяки використанню «*стьобінга*». Останні два роки подарували нам багато яскравих прикладів цієї медіапрактики. Висміювання в соціальних мережах новин про розп'ятого в Слав'янську хлопчика; роздачу рабів військовим на Сході України тощо. В умовах неефективності державної пропаганди користувачі мереж завдяки гумору і творчості демонструють недолугість та недоброякісність окремих інформаційних повідомлень. Стьобінг може бути представлений у вигляді текстових, візуально-статичних (картинки, фото, демотиватори), аудіо- та відео-візуальних рядів. Це приклад медіапрактик, які застосовують

спільноти проукраїнських користувачів соціальних мереж та інтернет-ресурсів для впливу на опонентів.

- *Ведення експертних блогів* в соціальних мережах, на тематичних сайтах, метою яких можуть бути аналіз, прогнозування розвитку подій, переконання в доцільності певних політико-правових дій тощо (О. Пономарь, Ю. Тимчук, О. Арестович та ін.); висвітлення ходу реформ в певних галузях держави (Ю. Бірюков, А. Аваков та ін.). Інколи ці ж блоги неявно виконують і функції психологічної підтримки користувачів, які переживають складні емоції та зневіру з приводу політико-правової невизначеності (блог О. Пономаря).

Різноманіття медіапрактик суб'єктів політико-правового процесу вражає. Саморегулований розподіл функцій в рамках певних медіапрактик дозволяє реалізувати різноманітні стратегії для користувачів з різними потребами та психологічними особливостями. Активізація взаємодії віртуальних спільнот завдяки стратегіям в онлайн-просторі часто носить діяльнісно-перетворювальний характер та може призводити до змін реального політико-правового середовища.

Висновок. Впорядкована активність суб'єкта, метою якої є опанування масивами інформації про події, соціальні явища і процеси політико-правового змісту завдяки включеності у взаємодію з іншими користувачами в полі інформаційних ресурсів може впливати на емоції, почуття користувачів; насичувати когнітивних потреб (в знанні, інформації тощо) та спонукати до певних дій в політико-правовому полі. Тому медіапрактики доречно розглядати як чинник становлення політико-правової свідомості студентської молоді.

Критеріями медіапрактик визначено: впорядкованість та стереотипізованість сукупності навичок

взаємодії з медіапростором; загальноприйнятність для спільнот, які їх застосовують; цілеорієнтована суб'єктна активність в медіапросторі. Для класифікації медіапрактик визначені критерії суб'єктності, динаміки розгортання в часі; якості впливу на особистість, ступінь активності суб'єкта тощо.

Література

1. Будко Д.А. Неформальные политические практики: проблемы концептуализации: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2013_5-2_05.pdf.
2. Вознесенская О.Л. Багатофакторна модель взаємодії у віртуальних групах: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: // <http://gorn.kiev.ua/group/text01.html>.
3. Гнедаш А.А. , Рябченко Н.А. Конструктивные и деструктивные социально-политические практики в online-пространстве современной России: «фейлы», «кейсы», «механики»: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: // http://chsu.kubsu.ru/arhiv/2014_2/2014_2_GnedashRyabchenko.pdf
4. Духневич В. М. До розуміння соціально-психологічної сутності політико-правової свідомості / В. М. Духневич // Актуальні проблеми юридичної психології : тези доп. наук.- практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2014 р.) / [ред. кол. : В.В. Черней, М.В. Костицький, О.І. Кудерміна та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 269–271.
5. Задорин И. , Бурова Ю. , Сюткина А. СМИ и массовое политико-правовое сознание: взаимовлияние и взаимозависимость: [Електронний

- ресурс] – Режим доступу до ресурсу: // <http://www.mediasprut.ru/info/bibliothek/ru/smi-polit.shtml>
6. Кияшко Л. О. Вплив ідеологічних стереотипів на політичну участь громадян / Лариса Олександрівна Кияшко. // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. ст. / Ін-т соц. та політ. психології АПН України.. – 2014. – №19. – С. 195–196.
  7. Титаренко Т.М., Кочубейник О.М., Черемних К.М. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності: монографія / Т. М. Титаренко, О. М. Кочубейник, К. О. Черемних. – Київ: Міленіум, 2014. – 206 с.
  8. Маркс, К. Энгельс, Ф. Немецкая идеология //К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч. – 2-е изд. – Т. 3. – М.: Гос.изд. полит.лит-ры, 1955. – с. 544.
  9. Матвеев А.А. Место и роль неформальных практик в современном российском федерализме : [Электронный ресурс] – Режим доступу до ресурсу: // http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2011_5-2_30.pdf.
  10. Михайлёва Г. В. Культурологическая теория медиаобразования в британском варианте [Электронный ресурс] – Режим доступу до ресурсу: // <http://scienceproblems.ru/kulturologicheskaja-teorija-mediaobrazovanija-v-britanskom-variante/2.html>
  11. Найдьонова Л. А. Кібер-буллінг, або агресія в Інтернеті. Способи розпізнання і захист дитини: методичні рекомендації / Любов Антонівна Найдьонова. // Соціальний педагог. – 2011 С. 34
  12. Орлова В.В. Социальные практики молодежи (элемент институциональной структуры общества: [Электронный ресурс] – Режим доступу до ресурсу: // <http://ovv.esrae.ru/pdf/2013/1/954.pdf>

13. Подхомутникова М. В. Неформальные политические практики в современной России : субъекты институционализации: [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: // <http://www.dissercat.com/content/neformalnye-politicheskie-praktiki-v-sovremennoi-rossii>
14. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – СПб: Питер, 2000. – 712 с. – («Мастера психологии»).
15. Скнар О.М. Політичні практики суб'єктів політичної взаємодії: спроба класифікації: [Електронний ресурс] – Режим доступа до ресурсу: // <http://lib.iitta.gov.ua/9236/1/Sknar-pr-classific.pdf>
16. Титаренко Т.М. Напрями психологічної реабілітації особистості, що переживає події війни. / Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій : зб. статей / Ін-т соціальної та політичної психології; Представництво Польської академії наук у м. Києві; Соціально-психологічний методичний реабілітаційний центр. – К. : Міленіум, 2015. – 150 с.
17. Шматко Н.А. На пути к практической теории практики: [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: // <http://bourdieu.name/content/shmatko-puti-k-prakticheskoy-teorii-praktiki>
18. Шульга М.І. Система соціальних медіа у процесі інтеграції у маркетингові комунікації: [Електронний ресурс] – Режим доступа до ресурсу: // <http://naub.org.ua/?p=1245>

References

1. Budko D.A. Neformal'nye politicheskie praktiki: problemy kontseptualizatsii [Informal political practices: issues of conceptualization]. (2015, october 22) rieved

- from http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2013_5-2_05.pdf
2. Voznesenskaya O.L. Bahatofaktorna model' vzayemodiyi u virtual'nykh hruppakh. [Multi-factor model of interaction in virtual groups]. (2015, august7) rieved from // <http://gorn.kiev.ua/group/text01.html>
  3. Gnedash A.A., Ryabchenko N.A. Konstruktivnye i destruktivnye sotsial'no-politicheskie praktiki v online-prostranstve sovremennoy Rossii: «feyly», «keysy», «mekhaniki». [Constructive and destructive socio-political practices in online-space of modern Russia: "feil", "case", "mechanics"]. (2015, october 1) rieved from // http://chsu.kubsu.Ru/arhiv/2014_2/2014_2_GnedashRyabchenko.pdf
  4. Dukhnevych V. M. Do rozuminnya sotsial'no-psykholohichnoyi sutnosti polityko-pravovoyi svi-domosti [By understanding the social and psychological nature of political and legal consciousness]. Aktual'ni problemy yurydychnoyi psykholohiyi [Actual problems of legal psychology]. p. 267–271 (ukr).
  5. Zadorin I. , Burova Yu. , Syutkina A. SMI i massovoe politiko-pravovoe sozna-nie: vzaimovliyanie i vzaimozavisimost' [Interaction and interdependence of the media and political and legal consciousness]. (2015, october 5) rieved from // <http://www.mediasprut.Ru/info/bibliothek/ru/smi-polit.shtml>
  6. Kyyashko L. O. Vplyv ideolohichnykh stereotypiv na politychnu uchast' hromadyan [The influence of the ideological stereotypes on the political participation of citizens]. Kyiv: Milenium Publ., 2014. p. 195–196 (ukr).
  7. Tytarenko T. M., Kochubeynyk O. M., Cheremnykh K. O.. Psykholohichni praktyky konstruyuvannya zhyttya v umovakh postmodernoyi sotsial'nosti: monohrafiya [Psychological practice of designing life

- in postmodern sociality: monograph]. Kyiv: Milenium Publ., 2014. p. 206 (ukr).
8. Marks, K. Engels, F. Nemetskaya ideologiya [The German Ideology]. Moscow, Gosudarstvennoe izdatelstvo politicheskoy literatury publ.: p. 544 (rus).
  9. Matveev A.A. Mesto i rol' neformal'nykh praktik v sovremennom rossiyskom federalizme [The place and role of informal practices in modern Russian federalism]. (2015, october 5) rieved from // http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2011_5-2_30.pdf
  10. Mykhaylëva H. V. Kul'turolohycheskaya teoryya medyaobrazovanyya v brytanskom varyante. [The cultural theory of media education in the UK version]. (2015, october 5) rieved from // <http://scienceproblems.ru/kulturologicheskaja-teorija-mediaobrazovaniya-v-britanskom-variante/2.html>
  11. Nayd'onova L. A. Kiber-bulinh abo ahresiya v interneti: sposoby rozpiznannya i zakhyst dy-tyny: metodychni rekomendatsiyi. [Kiberbulinh or aggression on the Internet: methods of recognition and protection of the child. Methodological recommendations.] Sotsial'nyy pedahoh [Social pedagogue]. 2001. p.34 (ukr).
  12. Orlova V.V. Sotsial'nye praktiki molodezhi (element institutsional'noy stru-ktury obshchestva [Social practices of young people as part of the institutional structure of society]. (2015, october 15) rieved from // <http://ovv.esrae.ru/pdf/2013/1/954.pdf>
  13. Podkhomutnikova M. V. Neformal'nye politicheskie praktiki v sovremennoy Rossii : sub"ekty institutsionalizatsii [Informal political practices in modern Russia: the subjects of institutionalization] (2015, october 15) rieved from // <http://www.dissercat.com/content/neformalnye-politicheskie-praktiki-v-sovremennoi-rossii>

14. Rubinshteyn S. L. Osnovyi obschey psihologii [Fundamentals of General Psychology]. St.Petersburg: Peter. 2000. p.712 (rus).
15. Sknar O.M. Politychni praktyky sub"yektiv politychnoyi vzayemodiyi: sproba klasyfika-tsiyi [Attempt classification of political practice of subjects of political cooperation]. (2015, september 16) rieved from //http://lib.iitta.gov.ua/9236/1/Sknar-pr-classific.pdf
16. Titarenko T.M. Napryami psikhologichnoi reabilitatsii osobistosti, shcho perezhivae podii viyni. [Directions of psychological rehabilitation of the individual, experiencing the war events]. Kyiv: Milenium Publ., 2015. p. 150 (ukr).
17. Shmatko N.A. Na puti k prakticheskoy teorii praktiki [On the way to the practical theory of practice]. (2015, october 2) rieved from //http://bourdieu.name/content/shmatko-puti-k-prakticheskoy-teorii-praktiki
18. Shul'ha M.I. Systema sotsial'nykh media u protsesi intehtratsiyi u marketynhovi komuni-katsiyi [The system of social media in the integration of marketing communications]. (2015, august 8) rieved from //http://naub.org.ua/?p=1245

Никоненко Л.В.

МЕДИАПРАКТИКИ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ПОЛИТИКО-ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНТОВ

Аннотация. В статье операционализирован конструкт «медиапрактика», который определен как стереотипная активность, целью которой является оперирование массивами информации, отображающими объективную и субъективную реальность в социуме. Выделены критерии медиааппрактик: 1) упорядоченная и стереотипизированная совокупность навыков взаимодействия в медианпространстве; 2) общепринятость и распространённость для сообществ, которые их используют; 3) целеориентированная субъектная активность в

медиапространстве. Медиапрактики определены как детерминанта становления политико-правового сознания студенческой молодежи. Вычленены наиболее распространенные медиапрактики активного типа: видео-обращения; группы координации; стёбинг; распространение социально-значимой информации; написание экспертных блогов; атаки на виртуальное поражение оппонентов. Благодаря согласованному использованию медиапрактик активного типа группы и сообщества от виртуального взаимодействия переходят к реальным политико-правовым действиям, которые изменяют среду жизни.

Ключевые слова: медиапрактики; критерии и классификация медиапрактик; политико-правовое сознание студенческой молодежи; детерминанты становления политико-правового сознания.

Nykonenko L.V.

MEDIA PRACTICES AS A FACTOR OF FORMATION BY POLITICO-LEGAL CONSCIOUSNESS OF STUDENTS

Abstract. In the article "media practice" construct as stereotyped activity is operationalized. It has purpose to acquirement by person of information data arrays which display an objective and subjective reality in society. The next media practice criteria are dedicated: 1) ordering and stereotyping of skills complex of interaction in media space; 2) generally accepting for the communities which are used their; 3) goal-oriented subjective activity in the media space. Media practices as a factor of politico-legal consciousness of students are highlighted. Among the most common media practices of active type are extracted the next: video appeals; the groups of coordination; bantering; the spread of socially significant information; using the expert blogs; attacks on virtual images of opponents. Groups and communities from virtual interaction moving into sphere of real politico-legal actions and changing environment of life are owing to the consistent application of active type media practices.

Key words: media practices; classification and criteria of media practices; politico-legal consciousness of students; factors of politico-legal consciousness formation.

Османова А.М.

ПСИХОСЕМАНТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОТВОРЧИХ УЯВЛЕНЬ КРИМЦІВ

Анотація. У статті з'ясовані психологічні особливості впливу міфолого-релігійних чинників на процес становлення етнічної свідомості кримських татар. Простежується тісний зв'язок міфології з релігією, доктринальні основи якої були породжені тим самим типом мислення, на основі якого породжувалися і міфи, тобто базовий психологічний досвід формувався та усвідомлювався у міфологічних категоріях та засобами міфологічного мислення. В еволюції етнічної свідомості кримців значну роль відіграла ісламізація. Цей процес мав сприятливий ґрунт для розвитку, оскільки базувався на численних язичницьких проявах у системі світосприйняття і не суперечив основним константам кримсько-татарської етносвідомості.

Ключові слова: традиційні уявлення, поведінкові стереотипи, етнокультура, традиційність, іслам, етнічна свідомість, обряди та звичаї.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Світосприймання кримців, що сформувалось у результаті складної взаємодії міфологічного та ісламського світорозуміння, відображає різні рівні етнічної культури – як ті, що входять коріннями у глибоке минуле, так і ті, що відповідають вимогам часу; водночас міфологічне та ісламське світорозуміння не просто існують, але і перетинаються у свідомості кожного представника народу.

У цьому контексті важливою детермінантою становлення й розвитку етнічної свідомості кримці постають міфолого-релігійні чинники, з'ясування специфіки впливу яких на спосіб буття етносу складає нагальну потребу сьогодення як теоретичного, так і практичного характеру.

in the sphere of historiographic research in social psychology. Moreover, disciplinary and institutional support is virtually non-existent for historical research as opposed to the empirical laboratory research.

Key words: historiography of social psychology, historicism, presentism.

ЗМІСТ

<i>Абрамян Н.Д.</i> Психологічні особливості індивідуального консультування студентів у ВУЗі.....	3
<i>Васильченко О.М.</i> Застосування концепту «буденна свідомість» у дослідженні соціальної поведінки особистості.....	26
<i>Жовтянська В.В.</i> Психологічні закономірності формування суб'єктивних уявлень з погляду теорії смислових трансформацій	43
<i>Жорнова О.І.</i> Психологія самозайнятості на теренах України як наукова проблема та запит практики.....	58
<i>Кочубейник О.М.</i> Дискурсивні процеси: як конструюється асиметричність соціальної реальності?.....	82
<i>Кухарук О.Ю.</i> Психотехнологічні форми соціально-психологічного мислення: визначення та основні характеристики.....	98
<i>Лазоренко Б.П.</i> Спонтанність та суб'єктність у конструюванні просоціальних практик проблемної молоді	114
<i>Модестова Т.В., Нещерет О.В.</i> Конфлікт як шлях вирішення проблем у сфері міжособистісного спілкування.....	130
<i>Никоненко Л.В.</i> Медіапрактики як чинник становлення політико-правової свідомості студентів.....	144
<i>Османова А.М.</i> Психосемантична трансформація світотворчих уявлень кримців....	168
<i>Остапенко І.В., Соснюк О.П.</i> Розвиток рефлексивних механізмів структурування дискурсу взаємодії з владою в умовах тренінгу ...	185
<i>Пилипенко О.І.</i> Соціальні комунікації у розвитку моделей толерантного підходу до людей з	

<i>проблемами ВІЛ/СНІДУ.....</i>	202
<i>Підгірна І.С.</i> <i>Стили медіакомунікації учнівської молоді у соціальних мережах.....</i>	222
<i>Подофєй С.О.</i> <i>Дослідження особистісних і міжособистісних детермінант формування Я-концепції підлітків-діабетиків.....</i>	238
<i>Сидоркіна М. Ю.</i> <i>Вплив мотивації політичної взаємодії на політичну самоідентифікацію студентської молоді .....</i>	254
<i>Скнар О.М.</i> <i>Особливості структурування політичних практик у політичній картині світу студентської молоді .....</i>	270
<i>Соколовська Ю.С.</i> <i>Тенденції розвитку історіографії соціальної психології в країнах зарубіжжя .....</i>	293